Valokuvakokoelma Turun kaupungin historiallisessa museossa /

Fotografisamlingen i Åbo stads historiska museum

MINNA IJÄS

Detta utgör nu museets ”galleri”, en samling af Åbovyer från äldre tider. –Tyvärr hafva dylika bilder ytterst litet blifvit bevarade för efterverlden. Jag har försökt genom att i tidningarna uppmana allmänheten till att skänka eller sälja till museet gamla bilder af Åbo [--].[1]

Detta utgör nu museets ”galleri”, en samling af Åbovyer från äldre tider. – Tyvärr hafva dylika bilder ytterst litet blifvit bevarade för efterverlden. Jag har försökt genom att i tidningarna uppmana allmänheten till att skänka eller sälja till museet gamla bilder af Åbo [--].[1]

Turun kaupungin historiallisen museon intendentti Walter von Konow kirjoitti muistelmiaan vuonna 1920. Muistelmista käy ilmi, että Turku-näkymät nähtiin valokuvakokoelman painopisteenä jo 1900-luvun alussa.[2] Aluksi kokoelman kartuttaminen ei ollut järjestelmällistä, mutta Tor Carpelan oli tehnyt aloitteen systemaattisesta Turku-aiheisten valokuvien keräämisestä jo vuonna 1910.[3]

Historiallinen museo oli perustettu Turkuun vuonna 1881.[4] Esineitä alkoi kertyä runsaasti lahjoitusten ja ostojen kautta. Pian ymmärrettiin, että niitä piti järjestää ja hallita. Museon johto painottikin kokoelmien luettelointia alusta lähtien, mutta työ oli museon hoidosta aluksi huolehtineelle Gustaf Cygnaeukselle ylivoimainen yksin tehtäväksi. Niinpä apua palkattiin vuonna 1889, jolloin filosofian maisteri Knut Sääf hoiti luettelointia. Vuonna 1896 vastapalkattu intendentti Walter von Konow sai tehtäväkseen laatia esineluettelot.[5] Aluksi valokuvia ei noteerattu omaksi ryhmäkseen, vaan ne kirjattiin muiden esineiden joukkoon.

Walter von Konow, som var intendent för Åbo stads historiska museum, skrev sina memoarer år 1920. Där berättar han att man redan i början av 1900-talet såg Åbomotiv som ett centralt tyngdpunktsområde för bildsamlingen.[2] Insamlingsverksamheten var till en början ganska oorganiserad, även om Tor Carpelan redan 1910 hade lagt fram ett förslag om systematisk insamling av fotografier med Åbomotiv.[3]

Åbo stads historiska museum grundades år 1881.[4] Genom donationer och inköp växte föremålssamlingen snabbt, och man insåg behovet av ordning och vård. Museets styrelse underströk från första början vikten av föremålsregister, men för Gustaf Cygnaeus, som vid starten ensam ansvarade för museets skötsel var det en för stor uppgift. År 1889 anställdes filosofie magister Knut Sääf som arbetshjälp. När Walter von Konow år 1896 utsågs till intendent för museet hörde katalogiseringen till hans uppgifter.[5] I början noterades fotografier inte som en egen grupp, utan registrerades som en del av den allmänna samlingen.

Ryhmäkuva virsikirjan uudistuskomiteasta.
Takarivissä vasemmalta: /
Grupporträtt av psalmbokskommittén. Bakre raden från vänster:
Karl Mårten Kiljander, Johan Mauritz von Essen, Knut Legat Lindström, Alfred Brynolf Roos & Zacharias Topelius.
Eturivissä vasemmalta: /
Främre raden från vänster:
August Ahlqvist, Bengt Olof Lille, Elias Lönnrot & Carl Gustaf von Essen.

TUNTEMATON / OKÄND, 1863.

ALKUTAIPALEET – RYHMÄKUVIA, MUOTOKUVIA, TURKU-KUVIA

Historiallisen museon toimipaikka oli Turun linna ja suuri osa lahjoitetuista esineistä asetettiin nykyisen esilinnan huoneisiin yleisön nähtäville. Alussa näyttelyhuoneita oli kuusitoista, mutta museon oppaista voi nähdä, että huoneiden lukumäärä laajeni huomattavaa tahtia samalla kun lahjoitettujen esineiden määrä kasvoi. Lahjoitusten hallinnan helpottamiseksi esineitä jaoteltiin alkuvaiheessa sarjoihin materiaalin perusteella[6]. Nämä sarjat listattiin museokävijöiden käytössä oleviin opasvihkoihin[7]. Valokuvat kuuluivat sarjaan I, joka oli nimetty seuraavasti: ”Muotokuvia ja kuvauksia, tauluja ja muita

BÖRJAN – GRUPPORTRÄTT, PORTRÄTT, ÅBOMOTIV

Historiska museet verkade i Åbo Slott, där en stor del av de donerade föremålen var utställda för besökare. Först omfattade utställningen 16 rum, men vägledningar från olika tider visar att rummen snabbt blev fler samtidigt som mängden donationer ökade. Samlingarna indelades till en början efter material i olika serier[6], vilka beskrivs för besökarna i tryckta vägledningar[7]. Fotografier tillhörde grupp I med titeln, ”Porträtt och afbildningar, taflor och andra konstvärk”. I den första vägledningen från år 1891 finns inte ett enda fotografi förtecknat. Man poängterar dock att en stor mängd kopparstick, stentryck

taideteoksia". Sarjaan ei ollut vuonna 1891 julkaistun ensimmäisen oppaan mukaan luetteloitu yhtään valokuvaa. Listauksen lopussa kuitenkin huomautetaan:

> *suuri määrä vaskipiirroksia, kivipiirroksia ja valokuvia, jotka eivät ole näytteillä, eivät myöskään ole listattuna tähän luetteloon.*

Museolle oli siis jo tähän mennessä lahjoitettu valokuvia, mutta niitä ei vain ollut vielä ripustettu esille.

Museo-oppaan seuraavassa versiossa vuodelta 1894 sarjaan I on luetteloitu myös yksi valokuva, joka esitti virsikirjan uudistuskomiteaa: "Fotografi af psalmbokskomitén af 1863 vid ett dess sammanträde i Åbo." Tämä on ensimmäisiä valokuvia, joita museolle on lahjoitettu.[8] Se myös asetettiin näytteille, sillä oppaiden esinelistausten ja huoneluetteloiden mukaan sitä on esitelty yleisölle vuodesta 1894 eteenpäin ainakin vuoteen 1937 asti. (Kuva s. 15.)

Linnan näyttelysaleissa alkoikin olla esineiden joukossa myös valokuvia esille asetettuina. Valokuvien sijainti näyttelyhuoneesta toiseen vaihtui useaan otteeseen, kun ripustusta muutettiin uusien näyttelytilojen tullessa käyttöön. Jo vuoden 1900 oppaassa mainitaan huoneessa 1 (C201) sijainneen kokoelma Turku-näkymiä. Kuparipiirrosten ja maalausten lisäksi mukana oli myös valokuvia, sillä museo oli saanut ensimmäiset Turku-valokuvansa jo 1800-luvun puolella. Suomen sotaväen historiaan liittyvissä huoneissa 44–49 (pohjoispuoli) oli esillä muotokuvia ja ryhmäkuvia sotilaista.

Linnassa tehtiin suuria muutoksia vuosina 1912–1913 ja tämän jälkeen valokuvia esiteltiin näyttelytiloissa yhä enemmän. Museon intendentti Walter von Konow järjesti Turku-aiheisia kuvia pieneen galleriaksi kutsumaansa huoneeseen (huone 2).[9] Gallerian viereiseen "mahonkihuoneeseen" (huone 3) pääsivät näytteille neljä kultaisissa kehyksissä ollutta valokuvaa tammikuun valiokunnasta (kuva s. 18–19). Nekin

och fotografier inte är nämnda eller utställda. Museet hade med andra ord redan nu fått fotografier i donation, men de var inte utställda. Vägledningen från år 1894 tar upp ett fotografi, "Fotografi af psalmbokskomitén af 1863 vid ett dess sammanträde i Åbo." Det är ett av de första fotografier som donerats till museet. Enligt föremålsförteckningar och rumskataloger var fotografiet utställt från år 1894 till åtminstone 1937.[8] (Bild sid. 15)

I slottets utställningssalar var fotografier utställda tillsammans med andra föremål. De omplacerades ibland när utställningarna förnyades och nya rum togs i bruk. Redan 1900 omnämner vägledningen en samling Åbomotiv i rum 1 (C201). Där fanns inte bara kopparstick och målningar utan också fotografier. De första fotografierna med Åbomotiv hade museet fått redan på 1800-talet. Fotografier fanns också i rum 44–49, som presenterade Finlands armés historia med porträtt och gruppbilder av soldater.

Efter de förändringar som gjordes i slottet under och efter åren 1912–1913 ställde man ut fotografier mer än tidigare. Museiintendent Walter von Konow arrangerade Åbomotiv i det han kallade lilla galleriet (rum 2).[9] Fyra guldinramade fotografier av medlemmar i januariutskottet (bild sid. 18–19) fanns i "mahognyrummet" (rum 3). De visades åtminstone fram till år 1937. Från år 1916 till decennieskiftet 1930 var också ett tidigt gruppfoto av studenter från Åbo gymnasium[10] och andra porträtt- och evenemangsbilder utställda. I rum 14, "Interiör från 1850-talet", visades Henrik Cajanders (1804–1848) dagerrotypi från år 1844 av Vårdbergets observatorium och brandtorn (bild sid. 20).

Åbovyerna var från år 1913 utställda i "galleriet" (rum 2) medan ovannämnda bilder fanns i "mahognyrummet" (rum 3). Under 1920-talets senare del förnyades utställningarna igen. Då visades Åbomotiv i rum 3 (C202), bl.a. en bildserie av en ovanligt mäktig islossning fotograferad av O. J. Aune (bild

olivat esillä ainakin vuoteen 1937 asti. 1930-luvun vaihteen tienoille asti näytteillä oli myös varhainen kuva Turun kymnaasin opiskelijoista[10] sekä muita muotokuva- ja tapahtumavalokuvia. Huoneessa 14, ”Sisäkuva 1850-luvulta”, oli vuodesta 1916 lähtien Henrik Cajanderin (1804–1848) vuonna 1844 ottama daguerrotyyppi Vartiovuoren tähtitornista ja palotornista (kuva s. 20).

Vuodesta 1913 lähtien Turku-näkymät sijaitsivat ”galleriassa” (huone 2) ja ”mahonkihuoneessa” (huone 3) oli edellä mainittuja valokuvia. Ripustusta muutettiin jälleen 1920-luvun lopussa, jolloin huoneessa 3 (C202) oli joukko vanhaa Turkua esittäviä kuvia, muun muassa O. J. Auneen ottama kuvasarja poikkeuksellisen näyttävästä jäidenlähdöstä (kuva s. 22–23). Huoneessa 4 (C201) taas olivat esillä kuvat virsikirjakomiteasta ja tammikuun valiokunnasta. Sisällissodan valkoisten sotamuistoja esittelevässä huoneessa oli ryhmävalokuvia ja sotilaiden muotokuvia. Vuonna 1929 museon näyttelytiloissa valokuvia oli ainakin kuudessa eri huoneessa. Ennen seuraavia vuoden 1934 suuria tilamuutoksia laadittu esineiden inventaarioluettelo kertoo, että myös kolmannessa kerroksessa huoneessa 36 (E308) oli useita valokuvia. Ne olivat ”pienoismuotokuvien” joukossa vitriinissä.[11] (Kuva s. 24–25.)

Muistelmissaan vuonna 1920 Walter von Konow harmittelee Turku-kuvien vähäisyyttä museossa. Hän havittelee Pariisin Musée Carnavalet´n mallin mukaisesti kuvia ihmisten elämästä, kaupungin toiminnasta – sisäkuvia kotimiljöistä ja juhlista. Kuvat ”kaupungin ulkoisesta fysionomiasta” eivät hänen mukaansa pystyneet antamaan monipuolista ja eläväistä kuvaa kaupungista.[12] Museo oli vuonna 1914 saanut Varsinais-Suomalaisen Osakunnan kotiseutututkimuksen keräämän kuva-aineiston, joka käsitti noin 4 500 kuvaa Turusta ja Varsinais-Suomesta.[13] Kaupunginvaltuuston kustantamat, Hjalmar Renvallin ottamat *Klosterbacken i Åbo* ja *Åbo i äldre tider* -sarjat monisid. 22–23). Fotografierna av psalmbokskommittén och januariutskottet flyttades till rum 4 (C201). I ett rum som presenterade den vita sidans minnen av inbördeskriget fanns gruppfoton och porträtt. År 1929 visades fotografier i åtminstone 6 utställningsrum. Enligt en inventarieförteckning, som gjordes före 1934 års stora ändringar, fanns också flera fotografier i en vitrin med ”miniatyrporträtt” i rum 36 (E308) på tredje våningen.[11] (Bild sid. 24–25)

I sina memoarer beklagade Walter von Konow 1920 museets brist på Åbomotiv. Hans stora förebild var Musée Carnavalet i Paris. Han hade velat visa bilder av livet i staden och människors vardag – interiörer, hemmiljöer och fest, på samma sätt som Parismuseet. Enligt honom gav bilder av ”stadens yttre fysionomi” inte rätt uppfattning om stadens mångfacetterade liv.[12] Hembygdsforskarna inom studentnationen Varsinais-Suomalainen Osakunta hade år 1914 donerat omkring 4 500 bilder av Åbo och Egentliga Finland.[13] Samlingen Åbomotiv ökade med 220 bilder när Hjalmar Renvall, på stadsstyrelsens uppdrag fotograferade serierna *Klosterbacken i Åbo* och *Åbo i äldre tider* (bild sid. 26, 170–173). Fram till år 1920 hade museet dessutom fått 870–1000 fotografier av olika donatorer.[14] Men trots denna stora bildmängd var det knappt om den typ av levande stadsbilder och interiörer som von Konow efterlyste.

Fotografierna av skarpskyttebataljonen bildar en värdefull helhet i den äldre bildsamlingen, eftersom det inte bevarats så mycket fotografier från 1860-talet.[15] Fram till 1930-talet hade museet också fått dagerrotypier och ambrotypier (i katalogen klassificerade som dagerrotypi) i donation. Den största samlingen tidiga fotoalbum fick museet år 1910 av Anders Ramsay, som donerade sju gamla album.[16] Anna Roos, som varit överlärare vid Ekenäs seminarium, donerade år 1928 ett intressant minnesalbum, som tillhört hennes släkting Herman Höckert. Höckert hade verkat som tulldirektör i Åbo och fick albu-

"Fyra fotografier af Januariutskottets medlemmar". Kuvat oli lahjoittanut museolle kreivi Aug. Armfelt vuonna 1910. Tammikuun valiokunnaksi kutsuttiin 20. tammikuuta vuonna 1862 toimintansa aloittanutta valtakunnallista kokousta, joka oli eräänlainen yksikamarinen tynkäeduskunta.

"Fyra fotografier af Januariutskottets medlemmar". Greve Aug. Armfelt donerade fotona 1910. Januariutskottet grundades den 20 januari 1862.

Takarivissä vasemmalta: /
Bakre raden från vänster:
A. Björnberg, M. E. Alopæus,
E. G. Wasastjerna, J. M. Hackzell,
A. Armfelt, Niilo Kosonen.
Eturivissä vasemmalta: /
Främre raden från vänster:
C. G. Wolff, F. L. Schauman,
J. C. Hornborg, Matti Retula,
Erkki Niemelä & J. A. von Essen.

N. P. MICHAELIS, 1862.

Takarivissä vasemmalta: /
Bakre raden från vänster:
A. Törngren, C. R. Forsman,
W. Sneckendal, H. F. Sohlberg,
S. Manttaali, F. Procopé,
Eturivissä vasemmalta: /
Främre raden från vänster:
G. G. Aminoff, C. J. Carpelan,
Anders Puhakka, Henrik Jaatinen,
J. Mölsä & A. J. Europæus.

N. P. MICHAELIS, 1862.

Takarivissä vasemmalta: /
Bakre raden från vänster:
A. G. Tolpo, T. T. Renvall,
J. W. Snellman G:son, D. Lindh,
C. M. Creutz, H. Duffa.
Eturivissä vasemmalta: /
Främre raden från vänster:
A. Sjöstedt, A. Juselius, H. G. Boija,
S. Gripenberg, A. L. Munsterhjelm,
A. E. Arppe & C. A. Öhrenberg.

N. P. MICHAELIS, 1862.

Takarivissä vasemmalta: /
Bakre raden från vänster:
A. Borg, J. Hannuksela,
L. G. Pelkonen, J. E. Keto,
E. J. Andelin, C. J. Grönholm.
Eturivissä vasemmalta: /
Främre raden från vänster:
C. G. von Kræmer, J. F. Bergh,
J. R. Taube, A. F. Järnefelt,
R. J. Örn & G. Tengström.

N. P. MICHAELIS, 1862.

Henrik Cajanderin huhtikuussa 1844 asunnoltaan Uudenmaankatu 7:stä kuvaama näkymä Vartiovuorelle. Daguerrotyyppi 10235 luetteloitiin esineluetteloon vuonna 1916. Luettelon mukaan kuvan lahjoitti neiti Hanna Cajander, joka oli mahdollisesti Henrik Cajanderin tytär Emma Johanna Rosina Cajander (s. 1845).

HENRIK CAJANDER, 1844. DAGUERROTYYPPI.

Vårdberget fotograferat av Henrik Cajander från hans bostad på Nylandsgatan 7 i april 1844. Dagerrotypi 10235 registrerades i föremålskatalogen 1916. Enligt katalogen är bilden en donation av fröken Hanna Cajander, som kanske var Henrik Cajanders dotter Emma Johanna Rosina Cajander (f.1845).

HENRIK CAJANDER, 1844. DAGERROTYPI.

Hevoskärryjä ja säkkien lastausta Auransillan kupeessa. Bremen ja Aino -laivat ovat kiinnittyneinä rantaan. Reinberg maalasi valokuvavedoksen päälle värit.

J. REINBERG, 1870-LUKU.

Hästkärror och lastning av säck vid Aurabron. Båtarna Bremen och Aino ligger vid kajen. Reinberg kolorerade fotografiet.

J. REINBERG, 1870-TALET.

Kevättalvella vuonna 1882 jäiden lähtö oli poikkeuksellisen näyttävää. O. J. Auneen 27. helmikuuta kuvaama sarja jäiden tukkimasta joesta.

O. J. AUNE, 1882.

Våren 1882 var islossningen speciellt dramatisk. Bildserie av O. J. Aune daterad 27 februari, som visar den isblockerade ån.

O. J. AUNE, 1882.

Kuvia linnan näyttelyhuoneista otti muun muassa Rurik Hjelt, C. J. Schoultz ja myöhemmin Gustaf Welin.

Huoneessa 36 oli eräs vitriini täynnä "pienoiskuvia". Näiden miniatyyrimaalausten ja siluettikuvien joukossa oli esillä myös varhaisia valokuvia. Sinne olivat päässeet ainakin kolme daguerrotyyppiä ja yksi ambrotyyppi vitriinin oikeassa alakulmassa. Daguerrotyyppien peilimäinen pinta erottuu alarivissä oikealla kolmen vierekkäisen kuvan muita vaaleampina kuvapintoina.

GUSTAF WELIN, 1933. LASINEGATIIVI.

Bland andra Rurik Hjelt, C. J. Schoultz och senare Gustaf Welin fotgraferade slottets utställningsrum.

I rum 36 fanns en vitrin full av "miniatyrer". Bland miniatyrporträtt och siluettbilder fanns fotografier. I vitrinens högra hörn finns åtminstone tre dagerrotypier och en ambrotypi. Dagerrotypiernas spegelliknande yta ses i högra nedersta raden. De tre dagerrotypierna har en ljusare yta en de övriga bilderna.

GUSTAF WELIN, 1933. GLASNEGATIV.

Vitriinissä oli esillä myös Turussa asuneiden Alma (1847–1877) ja Alina (1849–1878) Lindströmin muotokuva. Heidän isänsä oli satulantekijä Carl Gustaf Lindström (1807–1862).

TUNTEMATON, 1850–1860-LUKU. AMBROTYYPPI.

Alma ja Alina Lindström esiintyvät myös äitinsä Antoinetten ja neljän tyttären yhteisessä ryhmäkuvassa, joka on mahdollisesti otettu perheen isän kuoltua vuonna 1862. Tämäkin kuva oli esillä vitriinin alarivissä. Tyttäret vasemmalta oikealle: Alina, Olga, Hilma ja Alma. Molemmat Lindströmin perheen kuvat lahjoitettiin museolle vuonna 1910.

TUNTEMATON, 1862.

I vitrinen fanns också ett porträtt av Åboborna Alma (1847–1877) och Alina (1849–1878) Lindström. Deras far var sadelmakare Carl Gustaf Lindström (1807–1862).

OKÄND, 1850–1860-TALET. AMBROTYPI.

Alma och Alina finns också med på detta gruppporträtt med deras mor Antoinette och systrar, troligtvis taget efter familjefaderns död 1862. Också den här bilden fanns i en vitrins nedre del. Döttrarna från vänster till höger: Alina, Olga, Hilma och Alma. Bilderna av familjen Lindström donerades till museet år 1910.

OKÄND, 1862.

Gustaf Welinin negatiivit linnan näyttelyhuoneista paljastavat, että museon silloisten näyttelyhuoneiden 31 ja 32 välisessä käytävässä esiteltiin yleisölle "Åbo i Äldre tider" sekä "Vanhaa Turkua" -valokuvasarjoja seinälle kiinnitettävissä vitriinikehyksissä.

GUSTAF WELIN, 1935. LASINEGATIIVI.

Gustaf Welins negativ av slottets utställningsrum visar att i korridoren mellan utställningsrum 31 och 32, presenterades fotoserierna "Åbo i Äldre tider" och " Gamla Åbo", monterade i vitrinskåp.

GUSTAF WELIN, 1935. GLASNEGATIV.

puolistivat Turku-valokuvakokoelmaa yli 220 kuvan verran. (Kuva s. 26, 170–173.) Tämän lisäksi lahjoituksina oli kertynyt vuoteen 1920 mennessä arviolta 870–1000 valokuvaa[14]. Vaikka kuva-aineistoja oli paljon, von Konowin kaipaamia eläväisiä kaupunki- ja sisäkuvia ei niinkään.

Tarkk´ampujapataljoonan kuvista muodostui yksi merkittävä vanhemman kuva-aineiston kokonaisuus, sillä 1860-luvun valokuvatuotantoa ei ole säilynyt suuria määriä.[15] Myös daguerrotyypit ja esineluettelossa daguerrotyypeiksi luokitellut ambrotyypit oli lahjoitettu 1930-lukuun mennessä. Varhaisista albumeista suurin kokonaisuus saatiin vuonna 1910 Anders Ramsayn seitsemän albumin muodossa.[16] Tammisaaren seminaarin yliopettajana toiminut Anna Roos puolestaan lahjoitti sukulaisensa Herman Höckertin mielenkiintoisen muistoalbumin vuonna 1928. Se oli annettu lahjaksi tullilaitoksen johtajana Turussa toimineelle Höckertille tämän siirtyessä muihin tehtäviin Helsinkiin vuonna 1881. Albumi

met som avskedsgåva då han flyttade till Helsingfors år 1881. Albumet innehåller J. Reinbergs stadsbildserie[17] från 1860–1870-talen (bild sid. 158, 163–165).

Från år 1920 ökade antalet fotografier snabbt. År 1922 införskaffades serien *Gamla Åbo*, med 160 fotografier som dokumenterar en stadsbild som höll på försvinna.[18] Museets fotografisamling var alltså avsevärd redan långt före man år 1935 började förteckna fotografierna i en skild katalog. Det är svårt att uppskatta den exakta mängden fotografier, men det torde röra sig om ca 6 500–7 500 bilder. I samband med de stora omändringar som gjordes i början av 1930-talet flyttades fotografiskt material från utställningsrummen till museets förrådsrum[19].

SAMLINGENS TILLVÄXT EFTER 1935

Tyngdpunkter i fotosamlingen kan spåras genom museets kataloger och årsberättelser. Materialtyperna blev fler. Dagerrotypi, ambrotypi, album, inramade

sisältää J. Reinbergin 1860–1870-luvuilla ottaman kaupunkikuvasarjan[17]. (Kuva s. 158, 163–165.)

Vuodesta 1920 eteenpäin valokuvien määrä alkaa lisääntyä kiihtyvää vauhtia. Vuonna 1922 ostettiin 160 valokuvan sarja *Vanhaa Turkua*, joka taltioi häviävää kaupunkikuvaa.[18] Ennen vuotta 1935, jolloin valokuvista aletaan pitää erillistä kirjaa, historialliselle museolle oli siis kertynyt jo hyvänlainen alku kokoelmille. Valokuvien määrää on vaikea arvioida tarkkaan, niitä oli todennäköisesti vastaanotettu 6 500–7 500 kappaletta. 1930-luvun alun suurten tilamuutosten seurauksena valokuva-aineistoa siirrettiin näyttelyhuoneista varastohuoneisiin[19].

KARTUNTA VUODESTA 1935

Museon luetteloista ja vuosikertomuksista voi seurata valokuvakokoelmien muodostumisen pääkohtia. Kokoelmat karttuvat yhä enemmän myös eri materiaaleista. Daguerrotyyppien, ambrotyyppien, albumien, kehystettyjen kuvien, ferrotyyppien, vedosten ja lasinegatiivien seuraksi tulivat taipuisat filmimateriaalit ja värikuultokuvat.

Jo vuonna 1889 alettiin valokuvata näyttelyinterijöörejä ja museoesineitä sekä myydä esineistä otettuja valokuvia yleisölle.[20] Kuvia linnan näyttelyhuoneista otti muun muassa Rurik Hjelt ja tunnettu turkulainen kuvaaja C. J. Schoultz. Pikku hiljaa lisääntyi myös museon oman henkilökunnan kuvaustoiminta, jolloin negatiivikokoelma alkoi kasvaa. Valotetut lasinegatiivit kirjattiin vuodesta 1935 lähtien erilliseen ”Valokuvalevyt” -luetteloonsa. 1930-luvun loppupuolella otettiin käyttöön taipuisat filmimateriaalit ja lasinegatiiveille kuvaaminen väheni hiljalleen 1940-luvun kuluessa. Juhani Rinteen johtamien arkeologisten kaivauksien negatiiviaineiston seuraksi tulevat muun muassa Gustaf Weliniltä tilatut esine- ja interiöörikuvat, Nils Cleven kuvat kaivauksilta, esineistä ja restauroinneista sekä Irja Sahlbilder, ferrotypi, och glasnegativ fick sällskap av filmrullar och glansiga färgbilder.

År 1889 började man fotografera och sälja bilder av utställningsinteriörer och föremål.[20] Utställningsrummen på slottet fotograferades bl.a. av Rurik Hjelt och den kände Åbofotografen C. J. Schoulz. Efterhand började också museets egen personal fotografera allt mer, vilket innebar att negativsamlingen växte avsevärt. Glasnegativ började år 1935 förtecknas i en egen katalog. I slutet av 1930-talet togs filmrullar i bruk och användningen av glasnegativ minskade under 1940-talet. I negativsamlingen finns bl.a. Juhani Rinnes arkeologiska utgrävningar dokumenterade, bilder av föremål och interiörer tagna av fotografen Gustaf Welin, Nils Cleves utgrävningsbilder och bilder av föremål och restaureringsarbeten, samt Irja Sahlbergs omfattande dokumentation av byggnader och interiörer i Egentliga Finland.

Negativkatalogen upptar rikligt med stadsmotiv, vilket visar att Åbosamlingen inte bara ökade genom donationer av positiva kopior. Tidigare dokumenterade Hj. Renvall och Gustaf Welin systematiskt stadens byggnadsbestånd. Deras arbete fortsattes på 1940-talet av Bengt Carpelan och år 1953 gjordes ett avtal med Turun Kameraseura (Åbo kameraförening) om fotografering av gamla byggnader och gatuvyer.[21] Den egna personalen deltog också i dokumentationen, framför allt Carl Jacob Gardberg som verkade vid museet åren 1954–1972.[22]

Samlingen har berikats med stora donationer under årens lopp. År 1956 donerade Turun Sanomat ca 1000 fotografier av Åbo med omnejd. Senare har museet erhållit tidningens glasnegativ, sammanlagt 15 700 stycken, vilka donerades av dels Turun Sanomat och dels Åbo Landsarkiv. I slutet av 1950-talet fick museet porträttnegativ av fotoateljé Welin, där det också ingick äldre glasnegativ från Edward Axelssons ateljé[23] (bild sid. 36–37). I början av 1960-talet donerade lektor Uno Roos’ arvingar både fotografier

bergin runsas kuvatuotanto varsinaissuomalaisista rakennuksista ja interiööreistä. Esinekuvia otti 1930–1940-luvuilla myös museon vahtimestari Armas Kaisla.

Kaupunkikuvakokoelma ei karttunut pelkästään vedoslahjoituksin, vaan myös negatiiviluetteloon kirjattiin runsaasti kaupunkinäkymiä. Aiemmin Hj. Renvall ja Gustaf Welin dokumentoivat kaupungin rakennuskantaa järjestelmällisesti. 1940-luvulla toimeen tarttui Bengt Carpelan ja vuonna 1953 sovittiin Turun Kameraseuran kanssa vanhojen rakennusten ja katunäkymien kuvauksista.[21] Tätä työtä jatkoivat museon omat kuvaajat, joista mittavimmin Carl Jacob Gardberg vuodesta 1954 lähtien aina 1970-luvun alkuun asti.[22]

Suuria lahjoituskokonaisuuksia on saatu kokoelmaan runsaasti vuosien varrella. Vuonna 1956 Turun Sanomat lahjoitti museolle noin 1 000 valokuvaa Turusta ja sen ympäristöstä. Sittemmin Turun Sanomien lasinegatiiveja ovat lahjoittaneet museolle Turun Sanomat ja Turun maakunta-arkisto yhteensä 15 700 negatiivia. 1950-luvun lopussa museo sai lasinegatiivikokoelman Valokuvaamo Welinin ottamia muotokuvia, jonka mukana myös vanhempia Edward Axelssonin[23] ateljeen lasinegatiiveja (kuva s. 36–37). 1960-luvun alussa lehtori Uno Roosin perikunta lahjoitti valokuvia ja albumeita. Samaan aikaan museo sai myös mittavan kokoelman urheiluun liittyviä valokuvia sekä Uusi Aura -lehdeltä sen käyttämiä kuvia. Vuonna 1970 lahjoitettiin painija Robert Oksan kokoelma.

Valokuvakokoelmat olivatkin voimakkaassa kasvussa 1960-luvun loppupuolelta lähtien. Vuoteen 1970 mennessä vedoksia oli luetteloitu Valokuvat-kirjaan noin 12 700 ja negatiiveja Valokuvalevyt-kirjoihin 34 000. Dioja oli samaan aikaan kertynyt 1 657. Kun otetaan lukuun aiemmin esineluetteloon kirjatut valokuvat, valokuvakokoelmien kokonaismäärä oli vuoteen 1970 mennessä karkeasti arvioiden noin

och album. Vid samma tid mottog museet också en stor samling sportbilder och fotografier som publicerats i tidningen Uusi Aura. År 1970 donerades brottaren Robert Oksas samling.

Från slutet av 1960-talet växte fotografisamlingarna kraftigt. År 1970 fanns 12 700 bilder registrerade i Fotografikatalogen, och i negativkatalogerna 34 000. Dessutom fanns det 1 657 diabilder. Tar man med i beräkningen också de fotografier som tidigare registrerades i föremålskatalogen uppgick fotografisamlingen år 1970 grovt taget till 54 000, men då är inte de stora negativsamlingarna inräknade.

J. Reinbergs familj donerade på 1970-talet en stor samling. Man fick också mera pressbilder av Uusi-Aura. Atelier Irmelins samling på över 250 000–350 000 negativ donerades år 1979. På 1980-talet utökades fotoarkivet med teaterbilder från Åbo stadsteater, en donation av föreningen Kuusjoki-Seura, Mauno Mannelins industribilder, samt en samling fotografier av varvsområdet vid Aura å som Wärtsilä donerade. På 1990-talet fick museet stora negativsamlingar från flera fotoateljéer, bl.a. Kuva-Sirkku och Valokuvaamo Ahti, Keijo Hakanens donation med bl.a. gamla kinodior, samt Johannes och Teodor Schalins glasnegativ och foton. Samlingen industribilder utökades med fotografier från John Barker Oy och Valvilla.

Vid 1985 års slut innehöll fotoarkivet 68 290 katalogiserade negativ samt 7 652 katalogiserade diapositiv, som härrörde från museets egen verksamhet. Donerade negativ var bokförda som en skild kategori och uppgick till 200 000. Forskare Lotta Mattila-Lahtinen, som ansvarade för fotoarkivet, uppskattade mängden positiva kopior till 70 000–100 000.[24] Sammanlagt omfattade fotosamlingen i mitten av 1980-talet 350 000–380 000 bilder.

Som en följd av näringslivets strukturomvandling och en systematisk dokumentation av det industriella kulturarvet på 1990- och 2000-talen, utökades bild-

54 000, mutta lukuun eivät sisältyneet suuret negatiivikokoelmat.

1970-luvulla museolle lahjoitettiin muun muassa suuri J. Reinbergin perheelle kuulunut kokoelma. Myös Uusi Aura lahjoitti lisää kuvia. Atelier Irmelinin laaja, arviolta 250 000–350 000 negatiivin kokoelma, lahjoitettiin museolle vuonna 1979. Kokoelma karttui 1980-luvulla muun muassa Turun kaupunginteatterin näytelmäkuvilla, Kuusjoki-seuran kuvilla, Mauno Mannelin -kokoelman teollisuuslaitoksiin keskittyvillä kuvilla sekä Wärtsilän lahjoittamilla Aurajoen telakka-alueen kuvilla. 1990–2000-luvuilla lahjoitettiin valokuvaamojen suuria negatiivikokoelmia, muun muassa Kuva-Sirkun ja valokuvaamo Ahtin tuotantoa, Keijo Hakasen kinodioja sekä Johannes ja Teodor Schalinin lasinegatiiveja ja vedoksia. Teollisuuskuvakokoelmat karttuivat John Barker Oy:n ja Valvillan kokonaisuuksista.

Vuoden 1985 päättyessä valokuvakokoelmissa oli 68 290 luetteloitua negatiivia ja 7 652 luetteloitua diapositiivia, jotka olivat syntyneet oman toiminnan tuloksena. Tämän lisäksi kirjattuja negatiivilahjoituksia oli omina ryhminään noin 200 000. Lahjoitettujen valokuvavedosten määräksi valokuva-arkiston hoitaja, tutkija Lotta Mattila-Lahtinen arvioi tuolloin 70 000–100 000.[24] Kuvien kokonaismäärä oli siis 1980-luvun puolivälissä noin 350 000–380 000.

Elinkeinoelämän rakennemuutokset ja teollisen kulttuuriperinnön systemaattinen tallentaminen 1990 ja 2000 -luvulla tuottivat museolle teolliseen kulttuuriperintöön liittyviä kokonaisuuksia, joiden mukana tuli runsaita negatiivi- ja valokuva-aineistoja. Ennen vuotta 1995 kuvamäärän oli arvioitu olleen 800 000 paikkeilla. Vuonna 2000 lukuun lisättiin muun muassa suuret luetteloimattomat negatiivilahjoitukset, kuten Atelier Irmelin -kokoelma, ja kuvia arvioitiin olevan 1 333 000.[25] Digitaalisten tallenteiden yleistyttyä ja museon valokuvaajien ja tutkijoiden kuvaustoiminnan yhä lisääntyessä kuvasamlingen med omfattande industrihistoriska helheter. Före år 1995 uppskattades bildmängden till ca 800 000. När man år 2000 lade till bl.a. de stora, okatalogiserade negativdonationerna, som t.ex. Atelier Irmelins samling, var man uppe i 1 333 000 bilder.[25] I och med att de digitala verktygen blev vanligare och museets fotografer och forskare producerade allt mera bilder, har fotosamlingen växt i motsvarande grad. År 2011 uppskattades den till 1 462 000.

FOTOGRAFIER SOM SEPARAT FÖREMÅLS- OCH BILDGRUPP

I museets årsberättelser nämns fotografisamlingen som en separat enhet första gången år 1942. Tidigare behandlades fotografier som föremål bland andra föremål, eller som bilder bland konstverk och andra bilder. Samlingen fick så småningom en allt tydligare identitet. År 1944 togs en huvudkatalog i bruk för donerade fotografier. Donerade negativ bokfördes i en skild katalog, ”Valokuvalevyt” (Glasplåtar), där man också registrerade det material som tillkom genom museets egen verksamhet. Vartefter som bildmängden ökade, tog katalogiseringen och arkiveringen av materialet allt mer tid. Från medlet av 1950-talet ansvarade Margareta Springert (senare Jokinen) och C. J. Gardberg för katalogiseringen, och i början av 1960-talet Margareta Jokinen och Irja Sahlberg.

Åren 1962–1972 framgår det av årsberättelserna vem som skött katalogiseringsarbetet.[26] Av dessa uppgifter ser man hur skötseln av fotoarkivet allt mer börjar te sig som ett eget arbetsfält och som ett ansvarsområde som en bestämd arbetstagare tar hand om.

När katalogiseringen i början av 1960-talet sköttes av merkonom Asta Lehtonen och biljettförsäljaren Gunvor Enqvist blev arbetsfältet i slutet av 1960-talet en huvuduppgift för Irma Savolainen. Savolainen

määrä on ollut kasvussa. Vuonna 2011 sen arvioitiin olevan 1 462 000.

VALOKUVAT ERITYISENÄ ESINE- JA KUVARYHMÄNÄ

Turun kaupungin historiallisen museon vuosikertomuksessa mainitaan ensi kertaa valokuvakokoelma muusta kuvakokoelmasta ja esinekokoelmista erillisenä kokonaisuutena vuonna 1942. Sitä ennen valokuvat käsiteltiin esineinä esineiden joukossa tai kuvina taideteosten joukossa. Kokoelmien identiteetti muotoutui siis pikku hiljaa. Vuonna 1944 alettiin pitää pääkirjaa ”Valokuvat”, johon kirjattiin lahjoituksina saadut valokuvavedokset. Lahjoitetut negatiivit puolestaan kirjattiin ”Valokuvalevyt”-kirjaan, johon luetteloitiin oman toiminnan seurauksena syntyneet aineistot. Kun otettujen kuvien määrä edelleen kasvoi, valokuvien ja levyjen luettelointiin kului yhä enemmän aikaa. 1950-luvun puolivälistä lähtien luetteloinnista huolehtivat pääosin Margareta Springert (myöh. Jokinen) ja C. J. Gardberg, 1960-luvun ensi vuosina Margareta Jokinen ja Irja Sahlberg.

Vuosien 1962–1972 aikana valokuvien ja valokuvalevyjen luetteloija on nimetty museon vuosikertomuksissa erikseen.[26] Luetteloijatiedot paljastavat, että valokuvakokoelman hoito alkoi siirtyä pikku hiljaa omaksi kokonaisuudekseen ja yksittäisen työntekijän vastuualueeksi. Kun 1960-luvun alkupuolella luetteloijana toimivat toimistoapulainen, merkonomi Asta Lehtonen ja lipunmyyjä Gunvor Enqvist, niin 1960-luvun lopulta lähtien työ keskittyi Irma Savolaiselle. Savolainen työskenteli museossa vuodesta 1968 lähtien, ja 1972 hänet nimitettiin vakituiseksi museovirkailijaksi, jonka vastuualue oli valokuva-arkisto.

Valokuvaan alettiin kiinnittää laajemminkin erityistä huomiota 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla.[27] C. J. Gardberg toimi 1.7.1969 lähtien juuri anställdes år 1968 och utnämndes år 1972 till museitjänsteman med fotoarkivet som ansvarsområde.

Fotografi uppmärksammades överlag allt mer i slutet av 1960-talet och under 1970-talet.[27] C. J. Gardberg verkade från 1.7.1969 som ordförande för den nybildade Stiftelsen för Finlands fotografiska museum. Samma år lyckades Åbo stads historiska museum identifiera Finlands äldsta fotografi, Henrik Cajanders bild av Nobels hus från år 1842.[28] Irma Savolainen deltog i seminarier och skrev om Åbofotografer. Efter en kurs om fotokonservering i Lahtis 1975 började man fästa större uppmärksamhet vid hur fotografierna förvarades och hanterades.[29] Egentlig konservering av fotografier utförde man ändå inte.[30] Man började alltmer uppskatta värdet hos de fotografisamlingar som fanns i många museer och fotografi framstod som ett intressant forskningsobjekt.

I början av 1970-talet förvarades fotografisamlingen i förborgens andra våning. Bilderna limmades på kartong och förvarades lodrätt i arkivlådor. Anteckningar gjordes i bläck både på kartongerna och i katalogerna. Negativ och porträtt hade egna förvaringsplatser. Dagerrotypi och ambrotypi arkiverades redan då i separata metallådor.[31] Under slutet av 1970-talet fanns fotoarkivet i förborgens norra flygeln, fotografierna på första våningen och negativen i ett eget rum på andra våningen. Åbomotiven var ordnade efter adress i utdragslådor av metall.[32]

Irma Savolainen ansvarade för fotografisamlingen till år 1975. Hennes arbetsuppgifter sköttes efter det av bl.a. Nina Lempa fram till år 1977 då Ulla Särkilahti som nyanställd forskningsassistent fick fotoarkivet som sitt ansvarsområde.[33] År 1980 fick fotografisamlingen egna arkivutrymmen på Fiskaregatan 4. I det nya negativarkivet placerades bl.a. Atelier Irmelins omfattande samling glasnegativ, som fyllde mer än hälften av hyllorna.[34] Från hösten 1982 förestod Lotta Mattila-Lahtinen fotoarkivet i 30 år.

perustetun Suomen valokuvataiteen museon säätiön puheenjohtajana. Samana vuonna oli Turun kaupungin historiallisen museon kokoelmista paikannettu Suomen vanhin valokuva, Henrik Cajanderin Nobelin talo vuodelta 1842.[28] Irma Savolainen osallistui seminaareihin ja kirjoitti turkulaisista valokuvaajista. Valokuvien säilytysolosuhteiden ja käsittelyn merkitykseen alettiin kiinnittää huomiota, sillä vuonna 1975 Lahdessa järjestettiin valokuvakonservoinnin kurssi.[29] Varsinaista konservointia valokuville ei kuitenkaan tehty.[30] Monien museoiden valokuvakokoelmien arvo huomattiin ja valokuva näyttäytyi kiinnostavana tutkimuskohteena.

Valokuvakokoelmia säilytettiin 1970-luvun alussa esilinnan toisessa kerroksessa. Kuvia liimattiin kartongeille ja niitä pidettiin pystyssä isoissa arkistolaatikoissa. Merkinnät kartonkeihin ja luetteloihin tehtiin mustekynällä. Negatiivit ja henkilökuvat olivat omilla paikoillaan. Daguerrotyypit ja ambrotyypit säilytettiin jo tuolloin omassa metallilaatikossaan.[31] 1970-luvun loppupuolella valokuvat säilytettiin esilinnan pohjoissiiven 1. kerroksessa kun taas negatiiveilla oli oma varastohuoneensa 2. kerroksessa. Turku-kuvat oli luokiteltu osoitteen mukaisesti metallisiin vetolaatikoihin.[32]

Irma Savolainen hoiti valokuva-arkistoa vuoteen 1975 asti, jonka jälkeen valokuvakokoelman parissa työskenteli muun muassa Nina Lempa. Ulla Särkilahti tuli museolle tutkimusapulaiseksi vuonna 1977, jolloin valokuva-arkiston hoito uskottiin hänelle.[33] Vuonna 1980 valokuvakokoelma sai oman arkistotilansa Kalastajankatu 4:ssä. Uuteen negatiiviarkistoon sijoitettiin muun muassa Atelier Irmelinin mittava lasinegatiiviaineisto, joka täytti hyllytilasta yli puolet.[34] Syksystä 1982 lähtien valokuva-arkiston hoitajana toimi Lotta Mattila-Lahtinen aina vuoteen 2012 saakka.

1980-luvun puolivälissä valokuvien luokittelua parannettiin huomattavasti.[35] 1980–1990-lukujen

Klassificeringen förbättrades avsevärt i mitten av 1980-talet.[35] Under 1980–1990-talen skedde stora förändringar och bildmängden ökade enormt. Äldre material reprofotograferades i stor utsträckning, vilket innebar att originalkopiorna kunde få vila i fred i förrådet.[36] År 1987 inleddes övergången till elektronisk katalogisering och från och med hösten 1989 registrerades fotografidonationer och negativ elektroniskt.[37] Arkivets gästbok från åren 1982–2008 visar på ett aktivt intresse både bland forskare och andra som behöver bilder.

När samlingarna växte blev förvaltningen mer arbetskrävande. Utvecklandet av ett enhetligt samlingsförvaltningssystem och digitalisering av fotografiskt material var redan i början av 1990-talet ett uttalat mål.[38] Också behovet av arbetskraft och tilläggsutrymmen påtalades redan då, men utrymmesbristen är fortfarande aktuell år 2016. Fotostudion fick i början av 1990-talet en andra fotograf och en kopist.[39] Fotografisamlingens dokumentation blev ett tyngdpunktsområde.[40] Målsättningen var att katalogisera och digitalisera allt äldre material. Bildförmedling och annan kundbetjäning tog dock mycket tid från det egentliga katalogiseringsarbetet på 1990- och 2000-talen. År 2015 fick fotoarkivet en andra ordinarie arkivarbetare. Vid sidan av digitalisering och katalogisering är dagens och framtidens utmaning fortfarande att se till att det fotografiska arvet bevaras för framtiden.

FOTOGRAFIER SOM UTSTÄLLNINGSOBJEKT

När fotografier under museets första tid var utställda med andra föremål, förekom detta i slutet av 1900-talet alltmer sällan och tillfälligt. Samtidigt blev det vanligare med utställningar som hade fotografi som utgångspunkt när fotografi började ses som en egen kategori. År 1947 visades en utställning på slottet med bilder av slottsinteriörer och motiv från Hant-

Turun kaupungin historiallisessa museossa valokuvamuotokuvat järjestettiin arkistolaatikoihin kuvan henkilön nimen mukaisesti.

Kruununvouti Karl Johan Backmansson (1820–1904) vaimonsa Sofia Charlottan (synt. Danielsson, 1824–1910) ja lapsien Karl Waldemarin, Knut Juliuksen (s. 1857), Matilda Sofian (s. 1858) sekä Johanna Gabrielan (s. 1852) kanssa Reinbergin kuvattavana. Taiteilijana tunnettu Hugo Elias Backmansson (s. 1860) ei ole vielä kuvassa mukana.

J. REINBERG, 1859 TAI 1860.

I Åbo stads historiska museum arkiverades fotoporträtt enligt namnet på personen.

Kronofogde Karl Johan Backmansson (1820–1904) med hustru Sofia Charlotta (f. Danielsson, 1824–1910) och barnen Karl Waldemar, Knud Julius (f. 1857), Matilda Sofia (f. 1858) och Johanna Gabriela (f. 1852), fotograferade av Reinberg. Hugo Elias Backmansson (f.1860), senare känd konstnär, finns ännu inte med i bilden.

J. REINBERG, 1859 ELLER 1860.

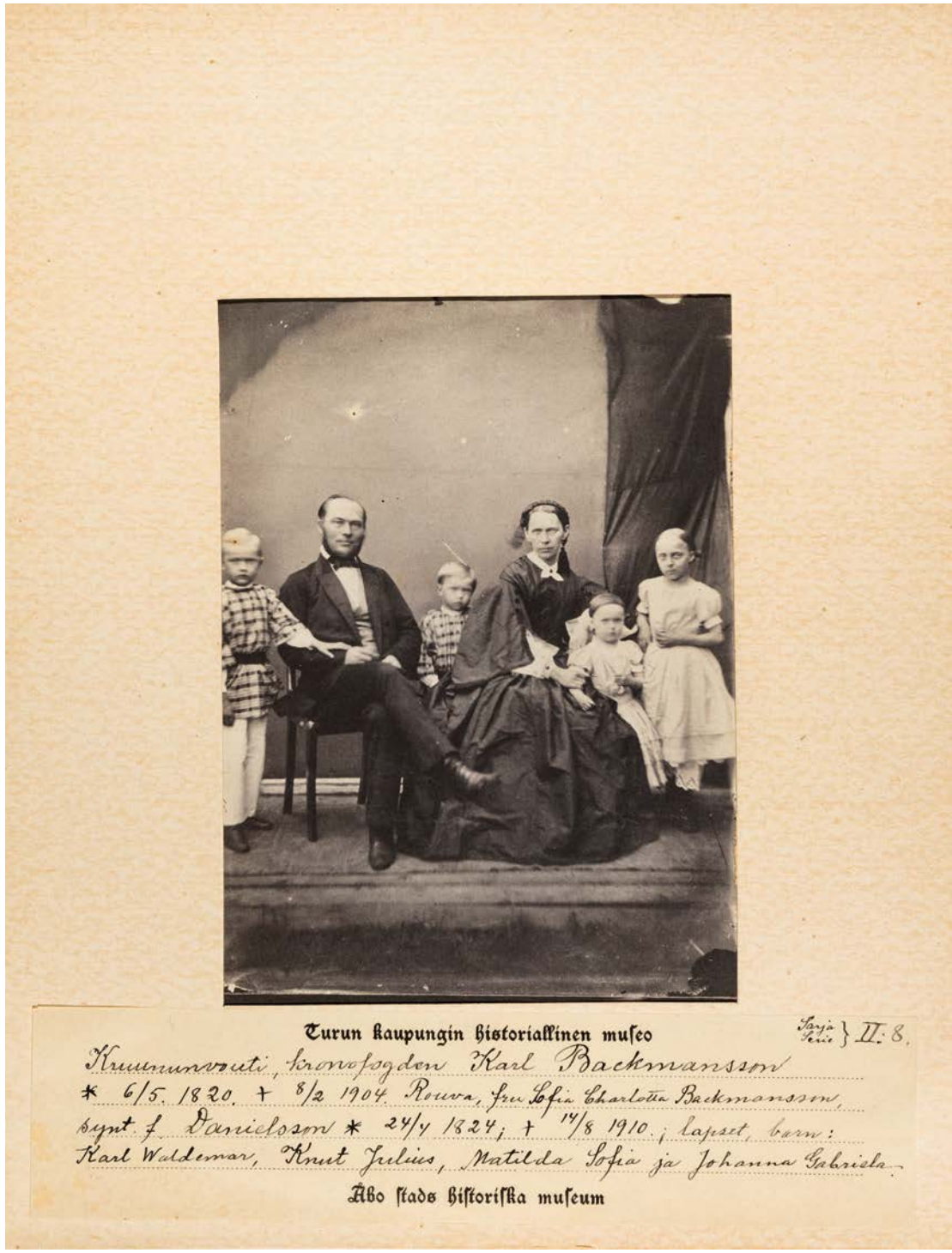

Kaksi nuorta miestä istumassa yhteismuotokuvassa. Pikkupöytää peittävä liina ja jalkojen alla oleva räsymatto toistuvat monessa Reinbergin otoksessa. Vasemmalla Berndt Herman Ivar Lagermarck (1843–1907), jonka ura vei Turusta Harkovaan kemian professoriksi. Oikealla kartanonomistaja, agronomi ja maanviljelysneuvos Carl Axel Fredrik Björkenheim (1843–1907) nuorena miehenä.

J. REINBERG, 1850–1860-LUKUJEN VAIHDE.

Två unga män i ett dubbelporträtt. Duken som täcker bordet och trasmattan under fötterna återfinns i många av Reinbergs bilder. Till vänster Berndt Herman Ivar Lagermarck (1843–1907), vars karriär gick från Åbo till Harkova där han verkade som professor i kemi. Till höger godsägare, agronom och lantbruksråd Carl Axel Fredrik Björkenheim (1843–1907), i unga år.

J. REINBERG, MELLAN 1850–1860-TALET.

Rouva Fina Blomqvist nojaa kädellään liinalla peitettyyn pikkupöytään. Hänellä on yllään kirjava leveähelmainen ja -hihainen puku. Reinberg kuvasi varhaisvaiheessa muotokuvia ulkona. Raakavedoksesta näkyy taustakankaan takana olevan talon ulkoseinää.

J. REINBERG, 1850–1860-LUKUJEN VAIHDE.

Fru Fiona Blomqvist lutar sin arm mot ett dukbeklätt småbord. Hon är iklädd en brokig vid klänning, med vida ärmar. I början fotograferade Reinberg porträtt utomhus. I råkopian syns ytterväggen bakom ateljé fonden.

J. REINBERG, MELLAN 1850–1860-TALET.

Tuleva kunnallispormestari Herman Höckert (1824–1891) kädessään silinterihattu. Reinbergin raakavedoksessa näkyy ateljeerakennelman lattiana olevat laudat.

J. REINBERG, 1850–1860-LUKUJEN VAIHDE.

Blivande kommunalborgmästare Herman Höckert (1824–1891) med cylinderhatt i handen. I Reinbergs råkopia ses ateljéplatsens plankgolv.

J. REINBERG, MELLAN 1850–1860-TALET.

Carl Edward Axelssonin ateljeessa otettuja lasinegatiiveja käyntikorttikuvia varten. Negatiivit ovat tulleet museolle valokuvaamo Welinin lahjoituksen mukana vuonna 1960. Valokuvaamo Welin toimi 1920-luvun puolivälistä lähtien samassa studiossa Kristiinankatu 5:ssä, jossa Valokuvaamo Aune ja Edw. Axelsson olivat toimineet 1800-luvulla.

Henriksson (istumassa) ja Gustafsson.

EDW. AXELSSON, 1890-LUKU. LASINEGATIIVI.

Glasnegativ för visitkort tagna i Carl Edward Axelssons ateljé. Negativen kom till museets ägo i samband med fotoateljé Welins donation år 1960. Fotoateljé Welin verkade från mitten av 1920-talet i samma studio vid Kristinegatan 5, där Fotoateljé Aune och Edw. Axelsson hade verkat sedan 1800-talet.

Henriksson (sittande) och Gustafsson.

EDW. AXELSSON, 1890-TALET. GLASNEGATIV.

Kiharatukkainen nainen on rouva Jakobsson, ja nainen, jolla on ristiriipus kaulassaan on Zaida Gustafsson.

EDW. AXELSSON, 1890-LUKU. LASINEGATIIVI.

Kvinnan med lockigt hår är fru Jakobsson, och kvinnan med korssmycket är Zaida Gustafsson.

EDW. AXELSSON, 1890-TALET. GLASNEGATIV.

aikana tapahtui suuria muutoksia ja kuvien lisäys oli valtava. Vanhaa aineistoa kuvattiin uudelleen suuret määrät, jolloin alkuperäisiä vedoksia saatiin lepotilaan.[36] Vuonna 1987 aloitettiin valokuva-arkiston luetteloinnin kehittäminen ATK-pohjaiseksi ja syksystä 1989 lähtien valokuvalahjoitukset ja negatiivit kirjattiin sähköisesti.[37] Valokuva-arkiston vieraskirja vuosilta 1982–2008 osoittaa tutkijoiden ja muiden kuvan tarvitsijoiden aktiivisen kiinnostuksen kokoelmaa kohtaan.

Kokoelmien karttuessa niiden hallinnointi teetti yhä enemmän töitä. Yhtenäisen kokoelmienhallintajärjestelmän kehittäminen ja valokuva-aineiston sähköiseksi muuttaminen oli tavoitteena jo 1990-luvun alussa.[38] Myös henkilökunnan ja tilan tarve kirjattiin tavoitteisiin jo silloin, mutta valokuvakokoelmien tilaongelma on vuonna 2016 yhä ajankohtainen. Valokuvaamoon saatiin toinen työntekijä ja filminkehittäjä-kopisti 1990-luvun alkuvuosina.[39] Yhtenä painopisteenä oli kehittää museon valokuvadokumentaatiota.[40] Valokuva-arkistossa tavoitteena oli luetteloida ja sähköistää kaikki vanhin aineisto. Valokuva-arkiston vilkas kuvanvälitys ja asiakaspalvelun hoitaminen 1990 ja 2000 -luvuilla vei kuitenkin paljon aikaa luettelointityöltä. Valokuva-arkistoon saatiin toinen vakituinen työntekijä vuodesta 2015 alkaen. Nykypäivän ja tulevaisuuden haasteena on yhä edelleen valokuvallisen perinnön säilymisen takaaminen, kokoelmien digitoinnin ja luetteloinnin ohella.

NÄYTTEILLÄ

Kun museon varhaisvaiheessa valokuvat olivat esillä näyttelyhuoneissa muun esineistön joukossa, 1900-luvun loppupuoliskolla ne pääsivät esille harvemmin ja tilapäisesti. Valokuvat alettiin kuitenkin tunnistaa omaksi esineryhmäkseen, jolloin näyttelyissäkin voitiin keskittyä pelkästään valokuviin. Vuonna 1947 linnassa järjestettiin valokuvanäyttely, jossa verksmuseet, vilka medlemmar i Turun Kamerat r.y. och Åbo Fotoklubb r.f. hade fotograferat.[41] Den första utställning som producerades av Finlands fotografiska museum visades sommaren 1969 på Åbo slott. Åbo stads historiska museums bidrog med en avdelning om ”Fotografiets historia i Åbo” och presenterade bilder ur de egna samlingarna. I början av 1970-talet visades i Stora borgstugan en utställning om J. Reinberg, som Irma Savolainen sammanställt, som senare visades på Fotografiska museet i Helsingfors.[42] Savolainen sammanställde också en utställning under namnet ”Känner du igen?”, som visade fotografier av okända personer, som besökarna fick hjälpa till att identifiera.[43]

Fotografins 130-årsjubileum i Finland uppmärksammades år 1972 med en liten utställning i slottets förhall, där man bl.a. presenterade Finlands äldsta fotografi och tidiga Åbofotografer.[44] I Stora borgstugan visades på 1970-talet ofta vandringsutställningar, bl.a. ”Menschen in Köln” som presenterade tyskt fotografi och Nationalmuseets ”För hundra år sedan. Livet på 1860-talet”. Museet hade små fotoutställningar[45] i Åbo stadsbiblioteks entréhall, men de egna samlingarna presenterades sällan.[46]

Under årens lopp har flera utställningar kring temat fotografi visats på slottet. Fotografiets 150-årsjubileum firades med utställningen ”Klick – förevigad”. Istvan Kecksemeti sammanställde år 1977 en utställning om fototeknikernas historia och konservering.[47] Johanna Frigård, som var ordförande för Fotocentrum Peri, planerade år 1999 utställningen ”Bild skön – fotografier av Emmi Fock från 1920–1930-talen”, som byggde på bilder ur museets samling.[48] År 2000 presenterades en kameradonation av fotografen Per Johan Lundsten i en utställning med namnet ”Hundra kameror – tusen stunder”.[49]

--

Atelier Irmelinin negatiivikokoelma pitää sisällään henkilökuvien lisäksi Emmi Fockin (1898–1983) ottamia taidekuvia sekä muotikuvia. Atelier Irmelin toimi Turussa vuosina 1922–1964.

Tanssija Mary Wallén.

EMMI FOCK, 1929 TAI 1930. LASINEGATIIVI.

Glasnegativen från Atelier Irmelin innehåller förutom personporträtt, också Emmi Focks (1898–1983) konstbilder och porträtt. Atelier Irmelin verkade i Åbo åren 1922–1964.

Dansös Mary Wallén.

EMMI FOCK, 1929 ELLER 1930. GLASNEGATIV.

esiteltiin Turun Kameroiden ja Åbo Fotoklubb r.f.:n jäsenistön ottamia sisäkuvia linnasta ja Käsityöläismuseosta.[41] Suomen valokuvataiteen museon järjestämä ensimmäinen näyttely oli esillä linnassa kesä- ja heinäkuussa vuonna 1969. Turun historiallinen museo oli tehnyt siihen osion ”valokuvauksen historiaa Turussa” ja näyttelyssä oli esillä museon omiakin kokoelmia. Irma Savolainen kokosi valokuvanäyttelyn J. Reinbergistä[42] Turun linnan isoon linnantupaan, josta näyttely jatkoi Helsinkiin Suomen valokuvataiteen museon studioon. Savolainen järjesti myös näyttelyn ”Tunnetko?”, jossa esiteltiin tuntemattomia henkilöitä esittäviä valokuvia ja kerättiin niihin tietoja. Näyttelyssä oli päivystysajat kuvissa olevien henkilöiden tunnistusten kirjaamista varten.[43]

Suomalaisen valokuvan 130-vuotispäivän kunniaksi vuonna 1972 linnan eteishallissa oli esillä pieni näyttely, jossa esiteltiin Suomen vanhimman valokuvan ohella vanhimpia turkulaisia valokuvaajia.[44] Isossa linnantuvassa esiteltiin 1970-luvulla myös runsaasti kiertonäyttelyitä: muun muassa saksalaista valokuvaa esittelevä ”Menschen in Köln” sekä Kansallismuseon laatima ”Sata vuotta sitten. Elämää 1860-luvulla”. Museo järjesti pieniä valokuvanäyttelyitä Turun kaupunginkirjaston eteisaulaan.[45] Museon omat kokoelmat olivat silti harvoin esillä.[46]

Linnassa on vuosien varrella ollut useita valokuvaan liittyviä näyttelyitä. Valokuvan 150-vuotisjuhlavuonna Turun linnassa järjestettiin näyttely ”Klikk – ikuistettu”. Istvan Kecskeméti kokosi vuonna 1997 näyttelyn valokuvatekniikoiden historiasta ja konservoinnista.[47] Vuonna 1999 linnassa esiteltiin myös museon omaa kokoelmaa Valokuvakeskus Perin puheenjohtajana toimineen Johanna Frigårdin järjestämässä näyttelyssä ”Kuvan kaunis – Emmi Fockin valokuvia 1920–1930-lukujen vaihteesta”.[48] Valokuvaaja Per Johan Lundstenin lahjoittaman kamerakokoelman pohjalta museon näyttelytyöryhmä kokosi

Åbomotiv var ett tyngdpunktsområde redan under museets första tid, och en betydande del av samlingen består idag av fotografier med anknytning till Åbo och Egentliga Finland. Denna helhet har under årens lopp utökats också genom inköp. Bilden av Åbo har kompletterats med stora industrihistoriska fotosamlingar, där bl.a. textilbranschen, varvsindustrin, sötsaksproduktionen och diverse småindustri är väl representerade.

Det finns också bildmaterial av nationell betydelse i samlingen. Helheter som t.ex. Henrik Cajanders dagerrotypier, de tidiga personbilderna, fotografierna av skarpskyttebataljonen, Karl Granits vyer från en expedition till Ivalo och Sodankylä på 1880-talet och J. Reinbergs samling, har en central plats i den finländska fotografins historia.[50]

Bildsamlingen har växt genom talrika donationer från samfund och privatpersoner, samt små inköp nu och då. Donatorer från 125 år är dem vi framförallt har att tacka för detta värdefulla kulturarv, vars bevarande också i fortsättningen är av största vikt.

näyttelyn ”Sata kameraa – tuhansia hetkiä” vuonna 2000.[49]

--

Jo Turun kaupungin historiallisen museon aikana valokuvakokoelman painopisteenä olivat Turkua esittävät kaupunkikuvat. Turkuun ja Varsinais-Suomeen liittyvistä valokuvista on muodostunut kokoelman merkittävä osa. Kaupunkikuvia on vuosien saatossa kartutettu myös ostoin. Turku-kuva alkoi täydentyä teollisuutta kuvaavalla aineistolla. Muun muassa alueen tekstiiliteollisuus, laivateollisuus, makeiset, radiot sekä eri alojen pienteollisuus ovat hyvin edustettuina.

Kokoelmaan kuuluu myös kansallisesti tärkeää kuva-aineistoa. Esimerkiksi Henrik Cajanderin ottamat daguerrotyypit, varhaiset henkilökuvat, tarkk´ ampujapataljoona, Karl Granitin ottamat maisemakuvat 1880-luvulta Ivalon ja Sodankylän tutkimusretkikunnan matkalta sekä J. Reinbergin kokoelma ovat kansallisella tasolla merkittäviä kokonaisuuksia suomalaisessa valokuvanhistoriassa.[50]

Kokoelma on kasvanut lukuisista yhteisöjen ja yksityishenkilöiden tekemistä kuvalahjoituksista sekä silloin tällöin tehdyistä pienistä ostoista. Lahjoittajia 125 vuoden ajalta saamme kiittää arvokkaasta kulttuuriperinnöstä, jonka säilyminen vastakin on ensiarvoisen tärkeää.